

PRO MEMORIA

Liturgia Sacra 7 (2001), nr 2, s. 339-342

KS. HELMUT JAN SOBECZKO

KS. PROFESOR BALTHAZAR FISCHER (1912–2001) — WSPÓŁTWÓRCA SOBOROWEJ I POSOBOROWEJ REFORMY LITURGICZNEJ¹

Do rzadkości należy fakt, aby podczas obrzędów pogrzebowych zmarłego profesora odczytywano papieską depeszę kondolencyjną. To wymowne wydarzenie miało miejsce podczas liturgii żałobnej śp. ks. Balthazara Fischera, profesora liturgiki Wydziału Teologicznego w Trewirze, którego Pan odwołał do wieczności w dniu 27 czerwca 2001 r., w 89 roku pracowitego życia. Profesor B. Fischer był jednym z ostatnich ojców soborowej i posoborowej reformy liturgicznej. Wywarł on ogromny wpływ najpierw na tekst pierwszego dokumentu soborowego jakim była *Konstytucja liturgiczna*, a następnie na jej realizację i wprowadzanie w Kościele powszechnym, zwłaszcza zaś w krajach niemieckojęzycznych. Te zasługi wyraźnie podkreślił papież Jan Paweł II we wspomnianym telegramie.

B. Fischer urodził się 3 września 1912 r. w Bitburgu (Eifel) w rodzinie nauczycielskiej. Wychowywał się w bardzo wówczas katolickim środowisku. W Trewirze ukończył gimnazjum, w którym zetknął się z ludźmi zaangażowanymi w ruch liturgiczny, a zwłaszcza z propagatorem tego ruchu i nauczycielem religii Balduinem Schmidtem. Po maturze w 1931 r. wstąpił do Wyższego Seminarium Duchownego w Trewirze.

¹ Wspomnienie opracowano na podstawie art.: A. HEINZ, *Balthasar Fischer zum Gedenken mit der Bibliographie seiner Schriften aus den Jahren 1992-2001*, LJ 51 (2001), s. 121–137.

Jako wyróżniający się seminarzysta został wysłany na studia do cieszącego się dużą renomą jezuickiego Wydziału Teologicznego w Innsbrucku, gdzie wielki wpływ wywarł na niego wybitny uczony liturgista o. prof. Josef Andreas Jungmann SJ (†1975). Święcenia kapłańskie przyjął 2 sierpnia 1936 r. w Trewirze.

Po święceniach wraca do Innsbrucka, aby pod kierunkiem swego mistrza prof. J.A. Jungmanna w ciągu jednego roku napisać i obronić pracę doktorską. Następnie przez rok (1939/40) studiuje w Akademii Liturgicznej w opactwie benedyktyńskim Maria Laach pod kierunkiem słynnego wówczas pioniera ruchu liturgicznego i opata Ildefonsa Herwegena i innych wybitnych liturgistów. Współpracuje też z późniejszym rektorem i profesorem Sant' Anselmo w Rzymie o. Burkhardem Neunheuserem. Równocześnie przygotowuje rozprawę habilitacyjną (*Das Psalmenverständnis der Alten Kirche bis Origenes*) i broni ją na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu w Bonn w 1946 r.

W 1945 r. ks. Fischer został wykładowcą liturgiki i podjął wykłady w Seminarium Duchownym w Trewirze, a z chwilą powstania w 1950 r. trewirskiego Wydziału Teologicznego zostaje mianowany profesorem jednej z pierwszych w Niemczech Katedry Nauk Liturgicznych (Lehrstuhl für Liturgiewissenschaft). Katedrą kierował przez 30 lat, do czasu przejścia na zasłużoną emeryturę w 1980 r.

Działalność naukowo-dydaktyczna profesora Fischera miała zasięg światowy. Dał się poznać przede wszystkim jako ekspert podczas obrad Soboru Watykańskiego II, a zwłaszcza jako aktywny członek kilku posoborowych rzymskich komisji i zespołów roboczych wprowadzających w życie soborową *Konstytucję liturgiczną*. Szczególnie aktywny był jako relator i kierownik Zespołu nr 22 — do opracowania obrzędów sakramentów (*Rituale Romanum I*). Jego autorstwa był projekt *Obrzędów chrztu dzieci*. Był ponadto członkiem kilku innych zespołów roboczych (m.in. Liturgii Godzin i sakramentaliów), jak również diecezjalnej i krajowej Komisji Liturgicznej, a od 1975 r. konsultorem rzymskiej Kongregacji Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów.

W licznych krajach i na różnych sympozjach, konferencjach i kongresach naukowych chętnie wygłaszał referaty. Oprócz ważnych ośrodków europejskich (Paryż, Bruksela, Rzym) kilkakrotnie gościł z serią wykładów w Stanach Zjednoczonych Ameryki. W dniach 7–8 października 1975 r. uczestniczył w Krakowie w sympozjum *Vetera et Nova*, jakie odbyło się z okazji setnej rocznicy śmierci pioniera ruchu liturgicznego opata Prospera Paschalisa Guérangera. Prof. Fischer wygłosił wtedy referat na temat: *Stan reform liturgicznych w Niemczech Zachodnich*, opublikowany w „Ruchu Biblijnym i Liturgicznym” (29 [1976], s. 207–213). Przedstawił w nim osiągnięcia i „braki oraz choroby” wprowadzanej reformy liturgicznej w Niemczech (zbyt raptowne zerwanie z językiem łacińskim, zwłaszcza ze śpiewem gregoriańskim; choroba zbytniego gadulstwa i moralizatorstwa – *sermonitis*; niechęć do bardziej uroczystej celebracji liturgii; samowola i nie stosowanie się do przepisów liturgicznych; braki w umiejętnym łączeniu pobożności ludowej z liturgią). Był to

jego pierwszy (i być może ostatni) pobyt w Polsce. Bardzo pozytywnie wyrażał się wtedy o czynnym uczestnictwie w liturgii jakie zaobserwował na Śląsku i w Krakowie. Bardzo podobało mu się umiejętne włączenie ludowych melodii do śpiewu psalmów (nieszpory) i śpiewów responsoryjnych w liturgii słowa.

Ks. B. Fischer znany był również jako gorliwy duszpasterz oraz charyzmatyczny mówca i kaznodzieja. Przez całe swoje życie udzielał się duszpastersko. Chętnie celebrował liturgię z różnymi grupami. Przykładowo znane były jego regularne celebry i kazania wygłaszane do dzieci i młodzieży szkolnej w trewirskim kościele parafialnym Św. Agritiusa.

Spuścizna pisarska śp. Profesora liczy ponad 300 publikacji, jednak nie był on typem naukowca, który nie widział świata poza swoją pracownią². Trafne są stwierdzenia jego ucznia i następcy na stanowisku kierownika działu naukowego Instytutu Liturgicznego w Trewirze oraz profesora w Katedrze Liturgiki ks. prof. dr. Andreeasa Heinza: „Obszernych podręczników i specjalistycznych monografii po sobie nie zostawił (...), gdyż swoje najbardziej twórcze lata poświęcił głównie dokonującej się w Kościele rzymskim wielkiej reformie i odnowie liturgicznej. Te sprawy były priorytetowe w jego działalności i im poświęcił swoje siły. Zgodnie z jego strukturą osobowościową mocniejszy był w przekazie mówionym niż pisanym. Nic więc dziwnego, że wielkim powodzeniem i uznaniem cieszyły się jego publikacje pastoralno-liturgiczne, które były kilkakrotnie wznawiane i tłumaczone na główne języki” Do książek tych należą: *Was nicht im Katechismus stand. Fünfzig Christenlehren über die Liturgie der Kirche* (Trier 1952, 1960⁸); *Volk Gottes um den Altar. Die Stimme der Gläubigen bei der eucharistischen Feier* (Leipzig 1960); *Von der Schale zum Kern. Kurzsprachen zu Zeichen und Worten der Liturgie* (Einsiedeln–Zürich–Freiburg–Wien 1979); *Dich will ich suchen von Tag zu Tag. Meditationen zu den Morgen- und Abendpsalmen des Stundenbuches* (Freiburg 1985).

Oprócz działalności naukowo-badawczej prof. Fischer ma spore osiągnięcia dydaktyczne. Był cenionym przez studentów utalentowanym wykładowcą i mistrzem dla rozpoczynających pracę naukową. Swoją głęboką wiedzą chętnie dzielił się z innymi. Piszący to wspomnienie niemal każdego roku przez ostatnie 20 lat miał to szczęście w czasie wakacyjnych pobytów w Trewirze spotykać się z Profesorem, konsultować wiele zagadnień i trudnych problemów liturgicznych, czynił to chętnie w Instytucie Liturgicznym, do którego przychodził prawie codziennie nawet po przejściu na emeryturę.

Miał wielu uczniów, którzy dziś pracują naukowo i kontynuują rozpoczęte przez Mistrza dzieło. Wypromował 35 doktorów, a 4 doprowadził do habilitacji.

² Wykaz bibliograficzny do 1992 r. zob. A. GERHARDS, A. HEINZ (red.), *Redemptionis mysterium. Studien zur Osterfeier und zur christlichen Initiation*, Paderborn i in. 1992; za okres 1992–2001 — zob. A. HEINZ, *art. cyt.*, LJ 51 (2001), s. 135–137

Należał do wielu towarzystw naukowych, był współzałożycielem, a następnie przez kilka lat prezesem międzynarodowego i międzywyznaniowego stowarzyszenia naukowego Societas Liturgica.

W dowód uznania licznych zasług ks. prof. Fischer otrzymał wiele odznaczeń i wyróżnień. W 1966 r. został papieskim prałatem domowym. Otrzymał ponadto wysokie odznaczenia państwowe (krzyż zasługi ze wstęgą) i naukowe, m.in. doktoraty *honoris causa* Wydziału Teologicznego Uniwersytetu w Mainz (1977) oraz Katolickiego Uniwersytetu w Waszyngtonie (1988). Z okazji okrągłych rocznic jego urodzin (60, 70, 75 i 80) wydano ku jego czci okolicznościowe księgi pamiątkowe, w których liczni i znani w świecie uczniowie i przyjaciele publikują cenne przyczynki i rozprawy pogłębiające wiedzę z zakresu nauk liturgicznych i innych dyscyplin teologicznych.

Śp. zmarły Profesor swoim życiem, które było jedną wielką Liturgią, wysławiał „Boga Ojca, Pana nieba i ziemi”, i za to usłyszał w momencie spotkania z Nim słowa: „Przyjdźcie do Mnie wszyscy, którzy utrudzeni i obciążeni jesteście, a Ja was pokrzepię” — słowa wyjęte z perykopy Mt 11,25-30, którą jeszcze za życia sam wybrał na swój pogrzeb.